

Bahri

Myftari

BIBLIOTEKA
SHETIT

814-32

M 99

NJOHJE

tregime

814-32

M 99

BAHRI MYFTARI

NJOHJE

tregime

2776

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

N J O H J E

«... Këtë ngjarje e kam treguar dhe herë të tjera, po çdo radhë më duket më e re, aq sa kohët e fundit më është shtuar dëshira për ta treguar më shpesh...»

Nga biseda me një veteran.

Bënte një dimër i ftohtë, qiellit dhe tokës i shkollin mornica. Po s'ishte kjo e keqja më e madhe. Të ftohtët është më i hidhur kur e ndien oxhaku dhe hambari, atëherë e gjithë e keqja të grumbullohet në bark dhe trupi të rri si mbi maja thikash. I tillë ishte dimri i 42-shit, që sapo kishte hyrë. Duheshin mbjellë të lashtat e vona. Kur shihja ndonjë rreze të zbardhte, nisesha për të punuar, po më parë kthehesha sesa shkoja. Një ditë largimi i reve nga maja e malit m'i shtoi shpresat, ndaj u nisa për të punuar në arë. Pa u afruar mirë, shtanga, përplasa dy-tri herë fort qepallat. Njëzet metra tutje, një gardh listelash kishte rrethuar tokën time. «Po kjo!?» Nuk vonoi shumë dhe një e qeshur që matanë gardhit ma drodhi trupin. «E qeshura e Xhelal Beut!» — thashë. Të qeshurën e pasoi një zë:

— Po çuditësh, ë?

Nuk u gabova, ishte ai. Pastaj ai vazhdoi:

— Të kemi vënë gardhin. Ke kohë që s'je kujtuar për mua, ti e di mirë: po nuk dhe, nuk merr, këtë duhet ta kishe menduar.

Iu afrova gardhit dhe u mbështeta mbi të. Po në atë kohë, dheu që ngritën plumbat më ra sipër këmbëve. U largova pak dhe dallova saktë dhëmbët e Xhelal beut dhe të atij tjetrit, që i rrinte në krah.

— Xhelal bej, — i thirra, — barku bosh e bën kokën të rëndë dhe s'e lë të mendojë. — E si heshta një çast shtova: — Mezi mbahemi gjallë, s'mbetet gjë për ty.

— Kështu ke thënë gjithnjë, — u përgjigj ai, — po ty s'të gjetka gjë. Edhe im gjysh të mban mend.

Kësaj here Xhelal beu u inatos.

— S'të lë të hysh në arë po s'më dhe ato që më ke borxh.

— S'kemi, Xhelal bej, s'kemi. Ti e sheh kohën, as ajo s'do.

Po Xhelal beu buzëqeshi dhe dhëmbët e verdhë prej metali dolën në shesh. Vendi s'më mbante, trupi sikur më ra në zjarr. Zgjata duart ndërmjet listelave dhe i ngjasha mbi dheun e arës sime. Ata qeshën prapë, duke lëshuar një breshëri plumbash. Duart s'desha t'i largoja pa i mbushur mirë me dhé, e, kur i mbusha, i tërhoqa drejt gjoksit. U ktheva nga rruga që më çonte më gjatë për në shtëpi.

— Babë, o babë! — më thërriste, duke më ndjekur nga prapa ime bijë.

— Ç'deshe këtej? — i thashë.

— Ato të shtënat, babë!..

Një damar sikur ma ndau ballin më dysh.

— Shkojmë në shtëpi, — më tha e trembur dhe më tërhiqte vazhdimisht për dore.

...Nga dita në ditë moti keqësohej. Era e bukës

s'ndihej fare në shtëpi. Listelat e ngulura në kurrizin e arës më ngjanin me korbata mbi trupin e një kafshe të plagosur rëndë, që kërkonin ta copëtonin ende pa ngordhur. Lart në qilar kisha një martinë të vjetër. Ditën e pazarit po pritja, dhe atë ditë u nisa. Në ditë pazari populli ishte mizë lisi dhe, për të hequr njo-llën e turpit, s'ka vend më të mirë.

Kur arrita, ishte mes pazari. Pazar i thënçin atij, se atëherë, atje, më shumë se dhjetë tasa me gjizë, disa plaçka të vjetra e disa copë pestili të thartë kumbulle s'kishte gjë tjetër. Megjithatë, grumbulli i njerëzve në atë kohë ishte i madh. Më ranë këmbët, po s'po e gjeja Xhelal beun. Ai në këso ditësh nuk rrinte pa bërë ndonjë belagji, ishte nga ata arinj që s'i mban dot strofka edhe atëherë kur kanë ç'të hanë. U err. Të mbeturat nga pazari po futeshin përsëri nëpër thasë për të marrë rrugën e kthimit. U shua edhe zëri i çjerrë i bakallit të fundit.

Vendosa t'i shkoja në shtëpi. «Pritmë, — thashë, — o Xhelal bej, pritmë!»

Hyra në lagjen e tij. Në të dy krahët e rrugës ishin shtëpi të ulëta, me çati të puqura, që vareshin si të mërzitura drejt kalldrëmit e që lartësoheshin vetëm te porta si dhe me dy dritare të mëdha që shikonin nga rruga. Nën ato dritare u ndala. Që andej, përhapej një vaj vdekjeje. U çudita e murmurita me vete: «Thua t'i ketë ndodhur gjë ariut që s'doli sot nga strofulla?» Shkova dy-tri herë lart e poshtë, gjersa u sigurova që vaji vinte nga ato dritare. Herën e fundit dikush më mbërtheu për krahu.

— Ik që këtu, or babë, — më tha. — Martinën e ke të gjatë dhe, ndonëse e ke nën gunë, si njeri i dytë të duket; ik, mos e ngatërro veten!

U ktheva se, nga zëri e njoha atë që më foli:

ishte Aliu, një bashkëfshatar imi, që e nxirrte bukën e gojës në kopshtin e beut.

— Ali, ti je, mor bir?

— Ç'bën këtu, or babë?

— Dua të takoj Xhelal beun, — i thashë.

Ai m'u afrua, sikur donte të më hidhte sytë e tij mbi ballin tim.

— A nuk dëgjon se ç'bëhet? — më tha. — S'ka Xhelal bej më, e pat puna e tij.

— Mbi kokën e tij ka rënë? — e pyeta. — Kush qe kjo dorë, si... e... qysh?!

— Partia! — tha ai.

— Hë? — pyeta unë, që asgjë s'po merrja vesh.

— Partia, pra. Ti sikur vjen nga fundi i dheut!...

— Ajo ngriti dorën. — Nejse, nejse. Ik, se nuk është vendi këtu për më shumë. Ik, ik, se takohemi një-herë tjetër e t'i them unë të gjitha. — Aliu vazhdimisht kthente kokën për të parë se mos na dëgjonte njeri. Kjo ma shtoi kureshtjen edhe më shumë. Në atë kohë u hap dera dhe u duk trupi i gjatë i italianit.

— I biri i putanës, — thashë, — e paska gjetur vëllanë? U largova disa hapa.

— Thuaja edhe një herë babës, Ali, kush e vrau? — foli me zë të ulët. Po nuk mora përgjigje. Aliu s'ishte më aty. Desha ta takoja përsëri Aliun, po s'munda, sepse ai kishte hyrë brenda.

Nata tani merrte frymë lirisht, këmbë njeriu s'kishte rrugës. Gjatë rrugës që të çonte në pazar sillja nëpër mend fjalët që më tha Aliu, po s'u jepja dot dum. U lodha dhe thashë ta pleqësoja edhe një herë kur të ulesha. Dhe në të vërtetë ashtu bëra. Gjumë në sy s'kisha se, kur mendja kërkon diçka, mposht edhe gjumin.

«Ali, — flitja tani me vete, — ç'ishin ato fjalë që the? Lajmin e pate të gëzuar, po nga ana tjetër po më bën të më fluturojë kapaku i kokës. Ç'është kjo dorë që vrau beun? «Partia», — the ti. — Po ç'është kjo? Qysh? Kaq thuhet, mor bir?! Ajo që vrau beun, pastë dorën e mbarë, po baba s'e le pa e gjetur. Se vrasësi i Xhelal beut është miku im, e miku i mirë duhet kërkuar, duhet njohur. Po, në fund të fundit, dhe po nuk e gjeta, unë do ta bëj timen: atë, birin e putanës, që ka bërë be për të vrarë mikun që vrau Xhelal beun, e çon baba nesër në atë botë. E miku, po të jetë burrë, do të më kërkojë mua, si e kërkoj edhe unë atë. Miku mikun nuk e bën hasha...»

Ja kështu e kalova atë natë të ftohtë. Ndieja të ftohtë, isha dhe i pangrënë, po diçka brenda sikur ma gjysmonte mundimin. Kisha tani një mik të ri, ndonëse ende të panjohur, që i kishte armiq armiqtë e mi. Do t'i laja patjetër hesapet me hasmin e mikut të ri. «Sa do të gëzohet dhe Fatimja kur ta marrë vesh».

Zbardhi. Dita rrugën e saj e filloi me erë të ftohtë, po aty nga mesi i pazarit era nuk ndihej shumë. Dyqanet ishin hapur. Kishte kaluar edhe Miliku, karrocieri, që bënte shakatë e para të ditës.

— Ku e ke dekoratën që të dha mbreti? — e pyeste kovaçi, më zevzeku, karrocierin plak.

— Ja, — përgjigjej Miliku, — ja, shikojeni, ia kam varur këtij, — dhe i binte me dorë vitheve të kalit, të cilat kishin formën e dy kërcunjve. Atëherë e qeshura shpërthente në të gjithë pazarin. Fillonte kovaçi i pari, që me të qeshurën e tij tundte llamarinën e vënë si strehë te dera e dyqanit e kalonte deri në buzët e shtrënguara të opingarit.

Ishte ende shpejt dhe italiani i gjatë, që ishte aga e bir agai, do ta kishte për ters të zgjohej që pagdhirë. Por, derisa gjithë ditën e kisha përpara, do të mundohesha se mos nxirrja ndonjë fjalë nga ndonjë njeri i saktë, që të mos ishte si Aliu, si ai çyryku nga fshati im. Të zotët e dyqanit i njihja pothuajse të gjithë, po më shumë fjala më hahej me kovaçin. Në të vërtetë ai ishte shumë më i ri se unë, po fjalën nuk e nxjerrin thinjat, po goja. Kovaçi ishte djalë i mirë. Punonte për merak kovaçi e pa hile. Sëpata që kaliste dora e tij, me një të rënë e ndante lisin më dysh.

Me kovaçin ndenja deri pasdreke vonë. Ia tregova të gjitha, por ai s'po hapte gojë. U tregua më gojëkycur se Aliu. Fillova të inatosesha me të. Aliu i varfër, ndoshta aq dinte e aq tha, ndërsa ky dukej haptas që dinte diçka më shumë, po nuk fliste. «E vrau Partia...» Po, hë de, atë e mora vesh, po kush më thoshte se ç'ishte kjo Partia?!...

— Mirë, or babë, — më tha ai më në fund. — Ik ti, nisu për në fshat e mos kujto se miku i ri nuk të njeh ty. Të njeh me rrënjë e me degë, sepse, ndryshe s'kishte pse të ngrinte dorën mbi kokën e Xhelal beut... Hallin tënd dhe të shumë të tjerëve qan ajo. Beu e kishte mbushur kupën si spiun i fashizmit.

— Atëherë, ku ta takoj? — i thashë.

— S'është një! — u përgjigj.

— Lëri këto, — i fola, — o më njih me Partinë, që ta pleqësoj punën e italianit të gjatë, o, ndryshe ti e more vesh rrugën që kam zgjedhur. Hasmi i mi-
kut është edhe imi.

— Ik, — tha ai. — Me këtë martinë të gjatë, përveç ndonjë zullumi, asgjë tjetër s'ke për të bërë. Ikë, se dhe federalit, apo atij italianit të gjatë, miku yt

i ri ia ka vënë syrin, e, ndoshta pa vajtur ti në fshat, italiani do ta ketë marrë rrugën e Xhelal beut. Pastaj miku i ri ka për të ardhur vetë në shtëpi.

— Dua ta shoh me sy, — i foli dhe u çova.

— Si të duash, — më tha, — po më mirë lëre këtë punë. Së shpejti do ta njohësh edhe mikun që të doli krah.

— Kur të të zbardhet koka dhe ty, — i thashë, — atëherë do ta ndiesh më shumë se miku i mirë në ditë të zezë duhet.

— Në e quan tamam mik, atëherë dëgjoja fjalën. Ik në shtëpi dhe prite së do të vijë vetë të të takojë.

Ika, s'dija si të veproja. E kisha vështirë të hiqja dorë nga vendimi që kisha marrë, por ama dhe t'ia prishja mikut s'doja. Ecja e mendoja. Me kujdes, duke u munduar që të mos më binte në sy martina e gjatë, iu afrova qendrës së qytetit, ballë për ballë kafenesë që mbante një emër të ngatërruar, sa dhe sot s'ia them dot. Matanë xhameve dallova shtatin e gjatë të italianit dhe mbi rrobat e zeza të tij ca hekura të ndritshëm, që nuk mund të thuash se nuk i shkonin kodoshit, po sa para bënte, kur zemrën e kishte të zezë si pleh hajvanësh. S'e kisha vendosur... t'ia shkrehja te dera, sapo të dilte, martinën drejt në grykë, se atje e ka patur zakon kjo e uruar, apo të kthehesha në shtëpi.

Ia kisha ngulur sytë kafenesë dhe po pritja të dilte italiani. Italiani aty në qoshe me dy karabinierë të tjerë qe shtruar për shtatë palë qejfe. Shtrëngova rripin e martinës dhe po mendoja se si do ta priste miku im lajmin mbi veprimet e mia. — «S'do t'i vijë mirë», — tha kovaçi. «E pse? Po mbase ai mendon më mirë.» Isha në mëdyshje. Dëshira për të

mos ia prishur mikut të ri fitoi. Lashë vendin ku kisha zënë pusi dhe me hap të rëndë mora rrugën e shtëpisë.

Nga mesi i natës ndieva një trokitje në derë. Kur e hapa pashë kovaçin, Aliun dhe një djalë të vogël nga trupi, me flokë të dendur që s'e njihja.

Hodha sytë mbi të. Ai më qeshi dhe dy të tjerët vunë buzën në gaz.

— Hë, or babë, a e njohe mikun e ri? — më pyeti kovaçi.

— Po, — u përgjigja, — tani e njoha. Po ti ama, kur të pyeta, nuk ma tregove.

— Megjithatë Partia s'është një, — tha ai, — dhe unë e kisha të vështirë të të njihja. — Ata qeshën përsëri.

— Fjala e ëmbël e puna e mirë, — folta unë, — edhe miq më shumë do të ketë, i gjithë fshati im mik i saj do të jetë. Xhelal beu edhe diellin ishte gati të na e rrëmbente.

— I ka dalë hasmë i fortë Xhelal beut dhe të tjerëve, or babë.

— Pushka top, djemtë e babës!

Hymë brenda.

— Dëgjo, or babë, me ato listelat e gardhit ngrohu mirë ca ditë, se beu s'paska qenë fare budalla. Ja, paska menduar dhe për ty, prandaj shkuli pa merak, — më tha kovaçi.

Qeshëm të gjithë. «I shkula, — iu thashë, — dhe me ato po ngrohemi tani». Sytë na shkëlqenin të gjithëve, sepse më në fund e gjeta mikun e vërtetë nga i cili vetëm vdekja mund të më ndante. Dhe Fatimja, që në fillim rrinte si e druajtur, tani i dëgjonte duke buzëqeshur me sytë tërë shkëlqim.